

просвітницькі ініціативи суб'єктів громадянського суспільства щодо зміцнення інформаційної безпеки України.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМА

*Дзьобань О.П., доктор філософських наук, професор,
Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії
правових наук України*

*Староконь Є.Г., кандидат психологічних наук, доцент
Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова*

Звернення до проблем інформаційної безпеки пов'язано з новими особливостями життя у сучасному суспільстві. Сьогодні у всіх сферах життєдіяльності суспільства чітко позначився клас нових видів загроз і небезпек, пов'язаних із застосуванням новітніх інформаційно-технологічних засобів, які мають безліч варіантів свого прояву: спотворення інформації, маніпулювання свідомістю людей, інформаційна війна тощо. Народжений глобалізацією загальний інформаційний простір слугує полем розгортання інформаційного протистояння держав. Безперервне зростання потужності інформаційних технологій, їх масштабне впровадження призвели до трансформації системи цінностей, в результаті чого сучасне суспільство відчуває глобальну ціннісну кризу.

В інформаційному суспільстві основним чинником розвитку є виробництво й використання людиною науково-технічної та іншої інформації. Кодифікація знання і технологічний прогрес визначаються як системотворчі чинники соціального прогресу. Формування економіки, культури і суспільної психології відбувається в певних умовах, що складаються під впливом техніки й технологій. Теорія постіндустріального суспільства, на наш погляд, є підґрунтям формування сучасної концепції інформаційного суспільства.

Усе більша частина суспільства втягується в роботу з інформацією, інформація стає найважливішим ресурсом суспільства. Поряд з поняттями «промислова індустрія», «інфраструктура промисловості» все частіше в діловій мові ми зустрічаємо поняття «інформаційна індустрія», «інформаційна інфраструктура». Для наступаючої інформаційної епохи характерна специфічна форма соціальної організації, в якій нові інформаційні технології стають

фундаментальним джерелом продуктивності і влади (М.Кастельс). Сьогодні будь-яка соціальна практика актуалізує певний спектр інформації й обумовлена проблемою інформаційної безпеки. Безпека суб'єкта, як і безпека системи суспільства в цілому, формується наявністю / відсутністю інформації та зростаючою швидкістю старіння інформації. Причиною і того, й іншого є зростання інтенсивності комунікацій у суспільстві.

Сучасний етап інформатизації суспільства можна охарактеризувати наступним чином: з однієї сторони, відбувається бурхливе зростання інформації (тобто її виробництво й накопичення) за кількісними та якісними показниками, з іншого боку, суб'єкт інформаційних відносин (людина, суспільство) не здатний за короткий термін обробити весь обсяг інформації, що надходить до нього. Внаслідок цього настає стан інформаційного перевантаження, що призводить до виникнення різних проблем, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки як самого суб'єкта, так і наявної у нього інформації.

У міру освоєння інформаційної сфери, людина на своєму шляху зустрічає, певні труднощі, деякі з яких їй доводиться вирішувати самостійно. Це призводить до проблеми формування у суб'єкта інформаційної культури, від рівня якої залежить здатність людини адекватно реагувати на зміни, що відбуваються навколо неї.

Сучасні темпи розвитку інформаційних технологій перевершили всі очікування і спростували навіть найсміливіші прогнози. Справа в тому, що окремі підсистеми обробки інформації (операційні системи, мережі) розвиваються швидше, ніж інфраструктура, в якій їм визначено працювати. Можливості апаратури зростають зараз набагато швидше, ніж очікувалося в численних прогнозах десятирічної давності. Досить згадати, що обсяг дискової пам'яті сьогодні кожні три роки збільшується в чотири рази, а ємність оперативної пам'яті подвоюється не щороку, як було ще недавно, а кожні шість місяців. В результаті відповідна інфраструктура, яка будувалася на основі вчорашніх прогнозів, сьогодні виявляється неспроможною перед обличчям інформаційного вибуху, в результаті чого з'являється інформаційний стрес – стан інформаційного перевантаження, коли суб'єкт (людина, суспільство) не справляється з поставленим завданням, не встигає приймати правильні рішення в необхідному темпі, будучи відповідальним за наслідки останніх. Його викликають великі обсяги даних, які суб'єкт

не в змозі осмислити і обробити, і високопродуктивні мережі. Навіть найсучасніші системи не справляються з покладеними на них завданнями, а найостанніша версія дорогого програмного забезпечення працює нестабільно. У цих умовах суб'єкт виявляється нездатним охопити всю інформацію, що надходить. Мало того, з цим завданням не справляється навіть програмне забезпечення.

Інформаційний стрес призводить до всіляких проблем психологічної інформаційної безпеки, ліквідувати його не вдається навіть шляхом установки нового обладнання. Виникає хвиля необроблених запитів і втрат продуктивності, і все разом це породжує інформаційний стрес.

Одна з функцій інформаційної культури – це захист від інформаційного стресу, який багато в чому породжується дисбалансом між зростаючим потоком інформації і здатністю суб'єкта (людини, суспільства) до її обробки.

Інформація, яка поступає до суб'єкта, включається в надзвичайно складний і суперечливий процес формування установок по відношенню до тих чи інших цінностей. Інформація змінює у певному сенсі ті чи інші елементи свідомості людини та потім через неї – елементи суспільної свідомості. Поступово постійне виробництво і споживання інформації призводить до того, що її кількісне накопичення поступається місцем якісним змінам. Це, у свою чергу, призводить до виникнення проблем інформаційної безпеки суб'єкта (людини, суспільства), пов'язаних з негативним впливом інформації на її свідомість.

Інформаційна поведінка суб'єкта (людини, суспільства) у сучасному світі може носити активний і пасивний характер, це визначається рівнем його інформаційної культури. Забезпечення інформаційної безпеки суб'єкта, пов'язане з рівнем його інформаційної культури, причому, чим вище цей рівень, тим менше неприємностей виникає у людини з боку інформації і інформаційних технологій, що впливають на неї. На цій підставі можна зробити наступний висновок: рівень інформаційної культури суб'єкта прямо пропорційний рівню інформаційної безпеки і, причому, чим вище рівень інформаційної культури – тим менше загроз останньої (тобто тим вище рівень інформаційної безпеки).

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства проблема забезпечення захисту суб'єкта-споживача інформації від шкідливого інформаційного впливу набуває особливого значення.

Однією з центральних і часто обговорюваних проблем інформаційної безпеки є кількісний і якісний підходи до інформаційних перевантажень. Велика частина зарубіжних дослідників кінця ХХ століття займали сторону кількісного підходу (пов'язували інформаційні перевантаження з неймовірно великим обсягом інформації, в епіцентрі якого перебував суб'єкт-дослідник). Цієї позиції дотримувався й Е.Тоффлер, вважаючи, що постійно зростаючі обсяги нової інформації провокують футурошок. Однак він також писав про те, що, добуваючи і структуруючи інформацію, можна розширити її жорсткі межі, після чого суб'єкт здатен критично її осмислити (він хотів сказати, що, підвищуючи якість інформації можна до певної міри зняти кількісні обмеження).

Серед зарубіжних дослідників інформаційних перевантажень, були також прихильники якісного підходу. Серед них: Б.Мільтон, Р.Оуен, М.Хілл та інші. Вони вказували, що причиною інформаційного стресу є не надлишок інформації, а поява великих обсягів низькоякісної інформації, в результаті чого суб'єкт не міг її критично осмислити, тобто перетворити в знання. Б.Мільтон, наприклад, стверджував, що одна з іроній нового інформаційного століття полягає в тому, що перше, з чого завжди починається розмова про інформацію – те, що ми маємо її занадто багато.

Вважаю за доцільне відстоювати думку, що інформації не може бути занадто багато, просто існує величезна кількість непотрібної інформації, яка змушує суб'єкта знати менше, аніж він знав до її отримання. Інформація – це всього лише сировина, а рішення приймаються на основі знань, мудрості, інтуїції й розуміння, тобто продуктів її переробки.

Сьогодні більшості зарубіжних дослідників стає зрозуміло, що причина інформаційного стресу пов'язана не з кількістю інформації, як ресурсу, а з її низькою якістю обробки. Суть проблем, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки людини й суспільства полягає в тому, що інформаційна сфера з кожним днем розширюється все більше і більше, як у обсягах, так і в сучасних засобах обробки інформації. Таким чином, людина втрачає здатність контролювати те, що відбувається, що призводить до зростання її внутрішньої напруженості й виникнення стресових ситуацій.

Таким чином, резюмуючи, зазначимо, що інформаційна безпека – одна з гострих соціокультурних проблем сучасного суспільства, яка має системний характер і торкається діяльності

основних інститутів і підсистем; у контекст її впливу потрапляють ключові соціокультурні процеси, що відбуваються в суспільстві. Ключовим фактором ризику для інформаційної підсистеми соціуму виступають масштабні соціокомунікативні та соціокультурні трансформації, що несуть у собі низку негативних соціальних наслідків. В останні роки чітко фіксуються дезорганізаційно-дисфункційні тенденції, безпосередньо пов'язані з високими швидкостями інформаційних змін.

Надлишок низькоякісної інформації, який спостерігається на даному етапі розвитку інформаційного суспільства є не єдиною проблемою забезпечення інформаційної безпеки. У дану проблематику також входить проблема формування у людини відповідного рівня інформаційної культури, який перешкоджає би виникненню у неї стресових ситуацій при роботі з інформацією та інформаційними технологіями.

Формування у сучасного суб'єкта відповідних навичок і умінь для роботи в інформаційній сфері – це завдання не тільки системи освіти, про що сьогодні ведуть мову найчастіше, а й кожного індивіда окремо.

НОВА ПОЛІТИЧНА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

*Поліщук І.О., доктор політичних наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Комплекс викликів та проблем сучасної України можна подолати лише за умови формування нової політичної ментальності українського народу.

За ідеологічною орієнтацією для політичної ментальності сучасної України характерний амбівалентний розподіл соціуму на прихильників лівих цінностей (в основному дотримуються люди передпенсійного та пенсійного віку), з одного боку, та правочентристських консервативно-ліберальних – з іншого (сповідують люди молодого та середнього віку). Теперішній Україні загалом властива прихильність до західноєвропейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема етатистський патерналізм, орієнтація на харизматичних лідерів.

Сучасна політична культура українського народу має фрагментарний характер, вона не є монолітною, адже бракує усталених компонентів, а багато з тих, що утворилися, до кінця ще не